

Zera Berach inst.
In memory of Hatzadik
Rabbi S.B. Lieberman Zt"l
Pob 2093 Tsfat ISRAEL

מוסדות זרע ברך על שם הגה"צ
רבי שמחה בונים ליברמן זצוק"ל
ת"ד 2093 צפת עיה"ק

שבילין דאורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ט

פרשת ואתחנן

אמירת וזאת התורה אשר שם משה וגו' על פי ה' ביד משה בשעת הגבהת התורה

וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (ז, מד)

מנהג ישראל וכן נדפס בסידורים לומר בשעת הגבהת התורה וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל על פי ה' ביד משה (וכ"ה בסידור השל"ה ורבי יעקב עמדין). והנה מאמר זה מורכב משני פסוקים, פסוק דידן, ומהכתוב (במדבר ט, כג) על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה. ובסידור אוצר התפילות בפירוש דובר שלום העיר דלכאורה הוא מאמר כפול, דאחר שאמרו זאת התורה אשר שם משה וגו' הרי שנאמרה ע"פ משה, ולמה לן לחזור עוד פעם על פי ה' ביד משה, וכתב ששמע משם הג"ר ר' חיים מוואלוז'ין זצ"ל דראוי לומר וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל, על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו את משמרת ה' שמרו על פי ה' ביד משה, והענין בזה, דבשעת הוצאת הס"ת אומרים ויהי בנסוע הארון, ובשעת הנחת הס"ת למקומו אומרים ובנחה יאמר, ובעת שמטלטלים הס"ת ממקום למקום אומרים על פי ה' יחנו ועל פי ה' יסעו וגו' על פי ה' ביד משה. אמנם מאחר שמנהג ישראל תורה שלימה היא, וכך נהגו לאמרו כפי הנדפס בסידורים, תורה היא וללמוד אנו צריכים. ונראה לי לבאר וליישב הערת הדובר שלום, על פי מה שדרשו בכריתות (יג:): הכתוב (ויקרא י, יא) ולהורות את בני ישראל את כל החוקים אשר דבר ה' אליהם ביד משה, ביד משה זה תלמוד, דהיינו תורה שבעל פה ע"ש, ומעתה אתי שפיר אמירה זו בשעת הגבהת התורה, לפי שאנו רוצים לצרף התורה שבכתב ובעל פה שניהם יחד, על כן אומרים וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל דזה קאי על תורה שבכתב (כדאיתא בשפ"א ליקוטים ריש פ"י חוקת בשם הזוה"ק) ועוד מוסיפים לומר על פי ה' ביד משה דזה קאי על תורה שבעל פה, לומר ששניהם יחד ניתנו מסיני. וכן מצינו כבר שבשעת קריאת התורה אנו מזכירין תורה שבכתב ותורה שבעל פה, דאיתא בטור ובשו"ע ה"ל קריאת התורה (סי' קלט ס"י) דברכה אחרונה אשר נתן לנו תורת אמת זו

1

העלון הוקדש להצלחת כל תורמינו הנדיבים ליום ט"ו באב

***

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשביעי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ט

תורה שבכתב, וחיי עולם נטע בתוכנו הוא תורה שבעל פה, וע"ש בטור שבשתי הברכות יש ארבעים תיבות כמנין ארבעים יום שעמד משה בהר, הרי מפורש יוצא שבשעת קריאת התורה אנו מרמזים ומזכירים שהכל מסיני תורה שבכתב ותורה שבעל פה, וממילא יש לומר כן נמי לענין הגבהת שמזכירין ומרמזין לשתי התורות.

ומצאתי כעין דברי אלו להגרש"ז אויערבך זצ"ל (בהגדה של פסח קונטרס סדר הפסח עמ' 402) שכתב בענין שנוהגים לקרות לעולה לתורה יעמוד רב פלוני, ובהגות הש"ס להג"ר יוסף זכריה שטרן (נדפס בש"ס סוף ברכות, בהדרן למסכת ברכות) תמה איך מזכירין בשם רב הא אין גבהות וגדלות לפני המקום. וכתב הגרש"ז דידוע דכת הקראים היו בעלי מקרא בלבד ולא האמינו בתורה שבע"פ, והנה בכל מקום שמדברים על הריב שהיה בין הקראים לחכמי ישראל, מכנים לחכמי ישראל בשם כת הרבנים, ולהקראים מכנים כת הקראים, וזהו הענין שנהגו לקרות רב פלוני דבעת העליה לתורה שבכתב כדי שלא יחשדו חלילה שמכבד רק את המקרא, לכן מכריזין יעמוד רב פלוני כלומר שהוא שייך לכת הרבנים חכמי התורה שבעל פה, וזהו ג"כ הענין שאומרים בשבת אחר קריאת התורה תפילת יקום פורקן בה אנו מבקשים על חכמי התורה, וכן בשני וחמישי מבקשים לקיים בנו חכמי ישראל ותלמידיהם. והוא כדברינו הנ"ל שבשעה שאנו קורין בתורה שבכתב אנו מראים ג"כ אמיתות תורה שבע"פ, ולכן עושים כמה שיותר סימנים המראים על כך.

בשביעי הקדושה בהקדמה

***

בעיקר החיוב דתלמוד תורה, ובגדר ודברת בס ולא בדברים אחרים

שמע ישראל את החקים ואת המשפטים אשר אנכי דובר באזניכם היום ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם (ה,א)

כתוב זה הוא אחד מן המקומות שבו נצטוו ישראל על תלמוד תורה, וכדאיתא בקידושין (קט:): והיכא דלא אגמריה אבוה מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב ולמדתם, וברש"י ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם, וכן הוא ברמב"ם (פ"א מהל' ת"ת ה"ג), וע"ע בספר המצות להרמב"ם (עשה יא) דיליף למצות תלמוד תורה מדכתיב ושננתם לבניך, וכתב עוד שם דכבר נכפל הציווי הזה פעמים רבות. והנה איתא במנחות (צט:): אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי אפילו לא קראו אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש [ספר התורה

2

העלון הוקדש להצלחת כל תורמינו הנדיבים ליום ט"ו באב

***

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשביילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ט

הזה מפיד] (יהושע א, ח), וכן איתא בנדרים (ח). האומר אשכים ואשנה פרק זה וכו' נדר גדול נדר לאלקי ישראל, ומקשה והלא מושבע ועומד מהר סיני (על לימוד התורה) ואין שבועה חלה על שבועה, ומשני כיון דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית משום הכי חייל שבועה עליה. ופירש"י ע"פ הגמ' במנחות הנ"ל דכיון דאי בעי פטר נפשיה מושננתם בקרית שמע דיוצא בה ידי חובתו מאותה שבועה דהר סיני, משום הכי כי אמר אשנה פרק זה דלא הוי מושבע בהכי דכבר פטר נפשיה (בק"ש) לפיכך חל עליו השבועה. וכן הוא בתוס' ופי' הרא"ש שם.

אמנם הר"ן שם כתב מסתברא לי דלאו דוקא דבהכי מיפטר שהרי חייב אדם ללמוד תמיד ביום ולילה כפי כחו, ואמרינן בקידושין (ל). ת"ר ושננתם שיהו דברי תורה מחודדין בפיד שאם ישאלך אדם דבר שלא תגמגם ותאמר לו וכו', וק"ש שחרית וערבית לא סגי להכי (ופירש דברי הגמ' באופן אחר, דהואיל ולא מפורש בקרא בהדיא ללמוד תמיד יום ולילה כפי כחו, אלא נאמר להדיא רק בשכבך ובקומך, לכן חלה שבועה עליו, דכל שאינו מפורש להדיא בתורה חלה שבועה עליו).

ובשו"ת הרדב"ז (ח"ג סי' תטז) כתב דכל המפרשים חלוקים על הר"ן וסוברים דאין אדם חייב מן התורה ללמוד תמיד, ועיין שם שהביא הרבה מן המפרשים הסוברים כך (ועיין מש"כ על דבריו בחי' הגרי"פ פערלא על ספר המצות לרס"ג ח"א עשה טו דף קכז טור ב-ג-העורך). וע"ע בהגהות מלא הרועים בחגיגה (יד). שכתב דלימוד התורה כל שעה תמיד בלא הפסק הוא מצד החסידות וחיבת התורה הקדושה.

והנה איתא ביומא (יט): ת"ר ודברת במ וכו' במ יש לך לדבר ולא בדברים אחרים, אמר רבא השח שיחת חולין עובר בעשה שנאמר ודברת במ ולא בדברים אחרים. ויש לעיין לדעת הסוברים דיוצאין ידי חובת עיקר החיוב דתלמוד תורה בק"ש דשחרית וערבית, אי"כ מדוע השח שיחת חולין עובר בעשה, הרי אינו חייב בכל שעה לעסוק בתורה. ולכאורה מוכח מדרשה זו דהחיוב הוא ללמוד כל שעה ושעה.

אמנם מצינו במפרשים שפירשו דהאי ודברת במ ולא בדברים אחרים אין פירושו שיחת חולין כפשוטו, דרש"י שם פירש ולא בדברים אחרים, שיחת הילדים וקלות ראש, ובהגהות רבינו פרץ על הסמ"ק (עשה טו) פירש דברי גנאי וקלות ראש, והעתיקו לשון זה המג"א (סי קנו סק"ב) והמשנ"ב (שם סק"ד). וכן משמע לשון המדרש שוחר טוב (תהלים מזמור לט) מכאן אתה למד שלא נתן הקב"ה תורה לישראל אלא כדי שלא יהו עסוקין בלשון הרע ולא בדברי הבטלה (ובהוצאת בובר יש תוספת, ואומר ודברת במ, במ תהא מדבר ולא בלשון הרע

3

העלון הוקדש להצלחת כל תורמינו הנדיבים ליום ט"ו באב

***

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח

ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל

נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה

לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ט
 ולא בדברים בטלים. ומשמע דהאיסור הוא דוקא דומיא דלשון הרע, ודברים בטלים דקאמר היינו כעין דברי גנאי וקלות ראש.
 עוד מצינו בפירוש רבינו חננאל ביומא שם דעיקר האיסור דודברת בס ולא בדברים אחרים הוא דבשעה שלומד לא יפסיק בדברים אחרים (וכ"ה בערוך ערך בס).
 ולפי זה אתי שפיר אף לדעת הרדב"ז ודעימיה דאין חובה ללמוד תמיד, מ"מ המדבר דברי גנאי וקלות ראש, או המפסיק בדברים אחרים באמצע לימודו זה איסור בפני עצמו דעובר בעשה דודברת בס.

בשבילי התורה סימן י אות א-יב

***

קריאת שמע ותלמוד תורה

ודברת בס בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך (ו, ז)

מכאן למדו למצות קריאת שמע לקרותה שחרית וערבית. וכן מקיימים בקריאתה מצות תלמוד תורה כדאיתא במנחות (צט:): אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית קיים לא ימוש ספר התורה הזה מפיד, וכן איתא בנדרים (ח:). גבי מצות תלמוד תורה דאי בעי פטר נפשיה בקריאת שמע שחרית וערבית.

והגר"א בשנות אליהו (פאה פ"א מ"א) כתב דתלמוד תורה אין לה שיעור למטה דפעמים בתיבה אחת פוטר, והא דאיתא בגמרא קרא ק"ש שחרית וערבית כאילו קיים והגית בו יומם ולילה, לא בא לאפוקי שאינו יוצא בתיבת אחת, אלא ק"ש הוא חיוב על כל אחד לקרות שחרית וערבית, ועל זה אמרו דאם קרא ק"ש אפילו תיבה אחת אינו צריך ללמוד ויוצא בק"ש, והא דכתיב והגית בו יומם ולילה היינו במי שיש לו פנאי, אבל אם צריך לעסוק במצוה או בדרך ארץ אזי פוטר עצמו בתיבת אחת, ונקט התנא דאין לתלמוד תורה שיעור למטה להורות שצריך מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה ותיבה שלומד הוא מצוה בפני עצמה ע"ש.

ומבואר דאותו קריאת שמע שקורא האדם לצאת בה ידי חובת מצות ק"ש עולה לו ג"כ למצות תלמוד תורה, ויש לעיין האם צריך לכוין בשעת קריאת שמע שרוצה לצאת גם ידי חובת מצות תלמוד תורה, או שמא אף דאינו מכוין למצות תלמוד תורה ג"כ מקיים בזה המצוה דתלמוד תורה.

4

העלון הוקדש להצלחת כל תורמינו הנדיבים ליום ט"ו באב

***

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח

ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל

נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה

לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ט

והנה איתא בברכות (יא:): דברכת אהבה רבה פוטרת מלברך ברכת התורה (משום שיש בה מעין ברכת התורה ותן בלבנו ללמוד וללמד, רש"י), ובירושלמי שם (פ"א ה"ה) אמרו והוא ששנה על אתר, דהיינו שלמד מיד אחר זה, והבית יוסף (או"ח סי' מז) הקשה מדוע הצריך הירושלמי שילמוד מיד הרי לעולם הוא לומד שהרי קורא ק"ש מיד אחר אהבה רבה, וכתב לתרץ (בתירוץ השני) וז"ל, דק"ש ותפלה לא חשיבי לימוד לענין זה, דדברי תחנונים ותפלה לחוד ודברי תלמוד תורה לחוד, וק"ש כדברי תפלות הוא עכ"ל.

ובספר חקרי לב (או"ח סי' ט) הקשה מהא דאיתא בגמ' דמנחות הנ"ל דבקריאת שמע מקיים נמי מצות תלמוד תורה, ותירץ החיד"א (בשו"ת יוסף אומץ סי' סו) דמה שאמרו במנחות היינו דוקא במכוין לצאת ידי חובת מצות תלמוד תורה בק"ש.

אמנם מסתימת לשון הראשונים בסוגיא דברכות שם שכתבו שקריאת שמע בכלל תלמוד תורה היא, משמע אפילו אינו מכוין לשם מצות תלמוד תורה (עיין ריטב"א ורא"ה שם, וברשב"א דף י:), וע"ע ברמב"ן (מו"ק כא.) ובריטב"א (שם טו.) שכתבו דאבל מקיים מצות תלמוד תורה על יד חיובו לקרות ק"ש שחרית וערבית, הרי דבסתם ק"ש שקורא האבל לחובת ק"ש יוצא בה ידי מצות תלמוד תורה.

אמנם הדברים צריכים ביאור, הא כיון דקיי"ל מצות צריכות כונה א"כ היאך עולה לו קריאת שמע למצות תלמוד תורה, הרי הכל מכונים בקריאתה לשם מצות ק"ש ולא לשם תלמוד תורה.

ונראה לבאר ולומר דכל עיקר מצות ק"ש ניתנה לישראל כדי לקיים בה מצות תלמוד תורה אפילו למי שטרוד בעסקיו, וכדאיתא במדרש תהלים (מזמור א) על הפסוק כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה יומם ולילה, ר' אליעזר אומר אמרו ישראל לפני הקב"ה רבונו של עולם רוצין אנו ליגע בתורה יום ולילה אבל אין לנו פנאי, אמר להם הקב"ה קיימו מצות תפילין וכו', ור' יהושע פליג ואמר זו קריאת שמע שאם אדם קורא אותה שחרית וערבית מעלה עליו הקב"ה כאילו יגע בתורה יומם ולילה. וכן כתב בספר מנורת המאור (פ"ו נר ג כלל ג ח"א) בשם ספרי, למה התקינו ק"ש שחרית וערבית, לפי שאמר הקב"ה לישראל לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם ולילה, וחזר ואמר ששת ימים תעשה מלאכה, היאך יתקיימו שני מקראות הללו, לפיכך תיקן להם קריאת שמע שחרית וערבית שכל הקורא אותה כאילו קורא כל התורה, משל למלך שנתן לבנו שדות הרבה והיה יגע בעבודתם, כיון שראה המלך שהיה יגע בהן תיקן לו כרם אחד והביא כל מעדני עולם ושתל בו, כך הקב"ה נתן לישראל תורה נביאים וכתובים, אמר כל מי שמתייגע בהן אין קץ למתן שכרו, וכל מי

5

העלון הוקדש להצלחת כל תורמינו הנדיבים ליום ט"ו באב

***

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח

ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל

נלבי"ע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה

לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה

בשבילי אורייתא על התורה (של הרב שמחה בונים ליברמן זצ"ל) – פרשת ואתחנן תשע"ט

שאין יכול להתייגע בהן דיו שיקרא ק"ש שחרית וערבית. הרי דעיקר מצות ק"ש היא ג"כ לתלמוד תורה, ולפיכך כל שקורא ק"ש מקיים שניהם מצות קריאת שמע ומצות תלמוד תורה.

ומאחר שנתבאר דמצות ק"ש יש בה ג"כ קיום מצות תלמוד תורה, יש עלינו לבאר מה שכתב הבית יוסף דק"ש לא סגי לענין שונה על אתר מפני דהוי כתחנונים, והנראה בזה דיש לדייק לשונו שכתב דק"ש לא חשיב לימוד לענין זה דדברי תחנונים ותפלה לחוד וכו' וק"ש כדברי תפלות הוא, ומדכתב לא חשיב לימוד לענין זה, משמע דלעולם ק"ש חשיב כתלמוד תורה, אלא רק לענין שברכת אהבה רבה תפטור ברכת התורה לא סגי בקורא ק"ש אחריה, וטעם הדבר נראה לפי מה שכתבו רבינו יונה והרא"ש שם דהא דבעינן שונה על אתר היינו מפני שעיקר ברכת אהבה רבה ניתקן על ק"ש, ואינו ניכר שמתכוין גם לשם ברכת התורה אלא א"כ שונה על אתר, ולפי"ז יש לומר ג"כ דלא מהני ק"ש בתורת שונה על אתר, דהואיל ועיקר קריאתו בתורת ק"ש שבתפלה אינו ניכר שברכת אהבה רבה באה ג"כ על תלמוד תורה.

בשבילי התורה סימן ז אות א-ח יא יח כה מא

***

לרפ"ש, להנצחה ולהצלחה, ניתן
לתרום להוצאת העלון
מוסדות זרע ברך ת"ד 2093 צפת
zera.berach@gmail.com

6

העלון הוקדש להצלחת כל תורמינו הנדיבים ליום ט"ו באב

***

הוקדש לע"נ הרה"ח רודצו"ח הבלתי נשכח
ר' חיים בער ירמיהו בן הגה"צ רבי שמחה בונים ליברמן זצ"ל
נלביע בש"ק ט' באדר תשע"ח

***

לע"נ חיה חגית ברכה כהן בת רחל ע"ה
לע"נ שושנה עמוס בת פרץ ע"ה